

Njurdonation från en levande donator

En frisk människa kan donera sin ena njure.
Njurdonation är ett tryggt ingrepp
för donatorer som undersökts noggrant.
Den som behöver bli transplanterad får
en dokumenterat frisk njure och operationen
kan utföras vid en i förväg bestämd tidpunkt.

96 procent av finländarna vet att man kan donera sin ena njure.

(Gallupundersökningen
Kansalaisten käsitykset elinluovutuksesta 2021/
Medborgarnas uppfattningar om organdonation 2021)

Innehåll

Njurtransplantation förbättrar prognosen och livskvaliteten	4
Skulle du kunna donera din njure?	6
Undersökningar av njurdonatorn.....	9
Tillstånd i samband med njurdonation.....	12
Tack vare systemns gåva fick brodern tillbaka glimten i ögat	13
Njurdonationsoperation	15
Efter njurdonationen.....	16
Miisa har sin pappas njure	18
Socialskydd för njurdonatorn	19
Vill du samtala med andra som genomgått samma sak?.....	20
Hur kan du anmäla dig som njurdonator?	21
Taru donerade en njure till sin kompis	22
Njurdonation från en levande donator.....	23
Njur- och leverförbundet.....	24

Utgivare: Njur- och leverförbundet 2022

www.muma.fi

Fotografier: iStock

Visuell design och layout: Nettienkelit & Voimavärit Oy / Riikka Käkelä-Rantalainen

Översättning: C.C. Communication

Upplaga: 2000

Tryckeri: Punamusta

Texten i guiden har kontrollerats av speciallistläkare i nefrologi, docent Ilkka Helanterä.

Njurtransplantation förbättrar prognosen och livskvaliteten

Njurtransplantation förbättrar livskvaliteten och prognosen för dem som insjuknat i svår njursvikt och för vilka behandlingen är lämplig. I Finland utförs årligen ca 250 njurtransplantationer. Nästan 500 människor väntar på en ny njure. Det råder ständig brist på njurtransplantat. I genomsnitt får man vänta i två år på en ny njure från en hjärndöd donator. Efter en lyckad njurtransplantation kan man leva ett normalt liv, studera, arbeta och utöva sina fritidsintressen.

En frisk människa kan donera sin ena njure till en familjemedlem, släkting, en vän eller t.o.m. en okänd person. Njurdonation är ett tryggt ingrepp för donatorer som undersökts noggrant.

Vid njurtransplantation från en levande donator finns det många fördelar jämfört med transplantation från en hjärndöd donator. Den som behöver bli transplanterad får en dokumenterat frisk njure och operationen kan utföras vid en i förväg bestämd tidpunkt.

Immunsuppressiv medicinering mot avstötning kan påbörjas redan före transplantationen då rätt läkemedelsdos uppnås snabbare.

Känner du någon som behöver en ny njure?

Tiden mellan uttagsoperationen och transplantationen är i allmänhet högst ett par timmar när det gäller transplanterat från en levande donator och därför börjar transplanteratet nästan alltid fungera direkt efter operationen. En njure från en levande donator fungerar förmodligen längre än en njure från en hjärndöd donator.

Nuförtiden kan njurtransplantation från en levande donator i bästa fall genomföras utan att föregås av dialys. Prognosen för den som blir transplanterad är bättre ju kortare tid hen har fått dialysbehandling före transplantationsoperationen.

Besked om huruvida du skulle kunna bli njurdonator får du genom att fråga din läkare eller koordinator för levande donatorer.

Njurtransplantation från en levande donator

- + Den som behöver bli transplanterad får en dokumenterat frisk njure.
- + Transplantationsoperationen kan utföras vid en i förväg bestämd tidpunkt.
- + Njurtransplantation kan t.o.m. utföras utan föregående dialysbehandling.
- + Njurtransplantatet börjar oftast fungera direkt.
- + Prognosen för njurtransplantatet är bättre.

Njurdonator

- + Möjlighet att hjälpa din nästa och förbättra hens livskvalitet och prognos.
- + Du kan donera din ena njure till en släkting, en vän eller en okänd person.
- + Omfattande förundersökningar och kunskap om ditt eget hälsotillstånd.
- + Njurdonation är ett tryggt ingrepp för en donator som undersökts noggrant.
- + Tack vare tithålskirurgi återhämtar du dig snabbare och riskerna i samband med operationen är mindre.
- + Njurfunktionen halveras direkt efter transplantationen, men återgår i allmänhet till tillräcklig nivå.
- + Uppföljning i specialsjukvården under resten av ditt liv.

Skulle du kunna donera din njure?

Enligt finsk lag kan en myndig person som är i stånd att fatta beslut om sin vård donera sin ena njure för behandling av en annan människas sjukdom. Man kan donera sin ena njure till sin partner, sin släkting, en vän eller t.o.m. en okänd person. Njurdonation baserar sig alltid på frivillighet och en vilja att hjälpa sin nästa.

Njurdonatorn bör vara frisk, och hen får inte ha några kroniska sjukdomar eller behandlas med

läkemedel. Njurarna måste vara normala till sin struktur och funktion. Ålderskillnaden mellan donatorn och mottagaren får inte vara alltför stor. Ju yngre donatorn är, desto svårare är det att förutspå risken för olika sjukdomar under resten av livet.

Njurdonation baserar sig på frivillighet och en vilja att hjälpa sin nästa. Njurdonatorn har rätt att ändra sig när som helst under processens gång.

Diskutera njurdonationen i lugn och ro både med mottagaren och med dina närstående innan du fattar ditt beslut. Tala öppet om fördelarna med njurdonationen och möjliga risker. De allra flesta njurdonatorer är efteråt nöjda med sitt beslut. Vid alla operationer finns det risk för komplikationer, men långtidsriskerna är i allmänhet ytterst små. Även om en njure från en levande donator oftast fungerar väl, kan det även uppstå problem gällande funktionen och transplantatet håller inte för evigt.

.....

Om du vill donera din njure, tveka inte att ta upp saken.

.....

A person stands in the center of a paved path in a bamboo forest. Their arms are raised towards a bright sun that is shining through the trees, creating a lens flare effect. The bamboo stalks are tall and thin, forming a natural archway over the path. The ground is covered with fallen leaves and bamboo debris.

**9/10 finländare
är beredda att donera
sin ena njure
till en närstående.
Skulle du kunna vara
en av dem?**

(Gallupundersökningen Kansalaisten käsitykset elinluovutuksesta 2021/
Medborgarnas uppfattningar om organdonation 2021)

Hinder för njurdonation är

- » En njursjukdom eller en sjukdom i urinvägarna.
- » Försämrad njurfunktion
- » En betydande hjärt- eller lungsjukdom
- » Cancer (även cancer som behandlats)
- » En aktiv infektion
- » Betydande åderförkalkning
- » Benägenhet för blodproppar eller blödningar eller tidigare blodproppar
- » En svår psykisk sjukdom
- » Beroendeproblematik
- » Svår övervikt (BMI >35)
- » Någon annan betydande grundsjukdom, som är kopplad till en ökad risk för njursvikt eller ökad risk vid operationer.

Hinder för njurdonation kan i vissa fall vara

- » Nedsatt sockertolerans eller tidigare graviditetsdiabetes
- » En blodtryckssjukdom som behandlas med små mängder läkemedel
- » Övervikt (BMI 30-35)
- » Avvikande blodkärlsanatomi i njurarna
- » Betydande riskfaktorer för hjärt- och blodkärlssjukdomar (rökning, hyperlipidemi, ärftliga faktorer)

Undersökningar av njurdonatorn

Med hjälp av undersökningarna före transplantationen försäkras man sig om att mottagaren får en frisk njure som passar hen, och att ingreppet är tryggt för donatorn. Undersökningarna görs oftast på närmaste centralsjukhus och de varar i 3–6 månader.

Man strävar efter att påbörja undersökningarna av den möjliga donatorn i god tid, så att njurtransplantation kunde genomföras redan innan dialysbehandlingen inleds. Det är ändå inte ändamålsenligt att utföra transplantationsoperationen innan den egna njurverksamheten hos den som lider av njursvikt närmar sig slutfasen d.v.s. när GFR-värdet sjunker till 15 ml/min.

Först går man igenom donatorns sjukdomshistoria och tar blodprov. I nästa fas är det dags för avbildning och kompletterande undersökningar gällande njurfunktionen. Till undersökningarna hör också bedömning av en psykiater.

Telefonintervju

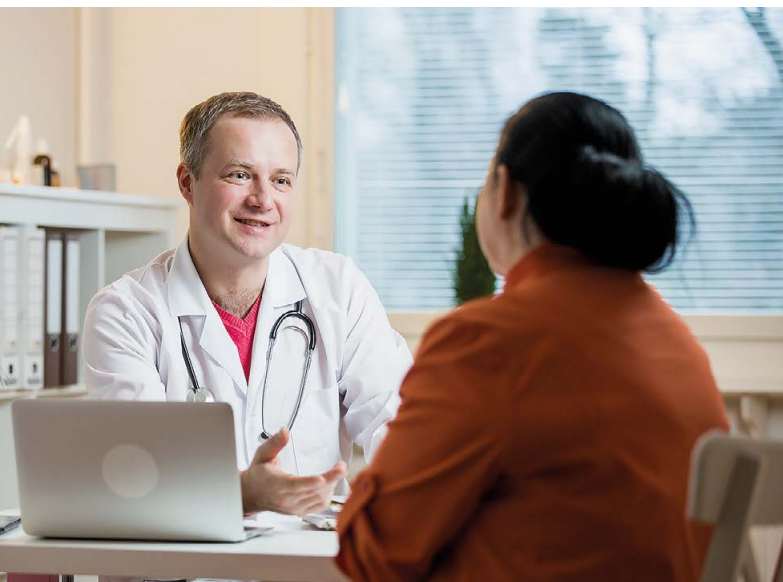
När den möjliga donatorn har uttryckt sin vilja, reder man ut under ett telefonsamtal att det inte

finns hinder för donationen. Därefter kallas den möjliga donatorn till mottagningen och till vidare undersökningar.

Blodgrupp

Mottagarens och donatorns blodgrupp konstateras genom blodprov. Donatorns blodgrupp måste vara förenlig med mottagarens blodgrupp. Nuförtiden är det i vissa fall möjligt att utföra njurtransplantation trots ABO-inkompatibilitet med hjälp av förbehandling för att ta bort blodgruppsantikroppar.

Donator	Mottagare
A →	A, AB
B →	B, AB
AB →	B, AB
O →	A, B, AB, O

Vävnadstyp

Med hjälp av blodprov tar man reda på om donatorns och mottagarens vävnadstyp och vita blodkroppar är förenliga.

Varje människa har en individuell vävnadstyp (HLA). Med undantag för identiska tvillingar kan två individer inte ha exakt samma typ av vävnad. Efter transplantationen identifierar mottagarens vita blodkroppar den främmande vävnaden och

kroppen börjar stöta ut transplantatet. Avstötningsreaktionen förhindras med läkemedel, som den transplanterade måste ta varje dag under resten av sitt liv.

Genom test av vita blodkroppar, det vill säga s.k. korstest tar man reda på om det i mottagarens blod finns antikroppar mot donatorns celler. Antikropparna kan orsaka att njuren förstörs snabbt efter transplantationen trots immunsuppressiv behandling. Antikroppar kan utvecklas till följd av graviditet, blodtransfusion eller tidigare transplantation. Korstestet görs alltid på nytt efter en eventuell blodtransfusion och med jämna mellanrum, om njurtransplantation drar ut på tiden. Resultatet av testet kontrolleras ännu någon vecka före transplantationsoperationen. Negativt korstest är ett absolut krav för transplantationen.

Betydelsen av vävnadstyp är mindre vid transplantation från en levande donator än vid transplantation från en hjärndöd donator. Donatorn kan vara t.ex. en partner i stället för en nära släkting. Med dagens förbehandlingar kan man också ta bort antikroppar och hämma produktionen av dessa, vilket i vissa fall innebär att transplantation kan vara möjlig att genomföra även om donatorns vävnadstyp inte egentligen skulle vara förenlig med mottagarens.

Tillstånd i samband med njurdonation

För njurdonation från en levande donator krävs donatorns skriftliga tillstånd och myndigheternas tillstånd. Tillstånd för njurdonation söks från Fimea.

Dokument som krävs av Fimea

- » Ämbetsbevis (utredning av släktskapsförhållande)
- » Utredning av donatorns hälsotillstånd och lämplighet som donator
- » Psykiaterutlåtande om lämplighet som donator
- » Donatorns skriftliga tillstånd
- » Utlåtande av en s.k. opartisk läkare

Tack vare systemns gåva fick brodern tillbaka glimten i ögat

Janis njurproblem började år 2016, då han hamnade på sjukhus på grund av hjärtbesvär. Direkt i början berättade läkarna för Jani, att njurarnas funktion kommer att upphöra. Då är alternativen dialysbehandling eller njurtransplantation. Kati fick höra om broderns njursvikt av sin mamma.

– Jag sade direkt att jag donerar min njure, om den bara passar Jani, berättar Kati.

Systemns beslut väckte först motstridiga känslor hos Jani. Katis make och tre barn förhöll sig väl till donationstanken. Dom har goda relationer till Jani och förstod hur viktig saken var.

Man ville genomföra transplantationsoperationen innan Jani skulle behöva dialysbehandling. Man påbörjade undersökningarna av Kati inför transplantationen, men de fick flyttas fram ett par gånger. Slutligen i maj 2021 hade man kommit så långt att Katis njure transplanterades till brodern.

Janis vikt började minska med ett kilo per dygn, då överflödigt vätska avlägsnades från kroppen i.o.m. att den nya njuren skötte sitt jobb. Kati återhämtade sig snabbt och kunde promenera i sjukhuskorridoren redan samma dag hon opererats. På avdelningen stannade hon bara i två nätter. Janis återhämtning tog lite längre tid, men han fick också åka hem efter en vecka.

Efter operationerna har båda två mått bra. Framför allt är Kati glad över att hon har fått tillbaka sin bror.

– Efter operationen har jag sett hur Jani har fått tillbaka glimten i ögat.

Kati säger, att om hon hade fler njurar, skulle hon också kunna donera till andra människor.

**Njurdonation är
ett tryggt ingrepp
för en donator som
undersökts noggrant.**

Njurdonationsoperation

Alla uttags- och transplantationsoperationer utförs på HUS sjukhus i Helsingfors.

Den som ska transplanteras kommer vid behov till avdelningen kvällen före operationen. Donatorn kommer samma dag som ingreppet ska utföras på morgonen via Leiko-enheten. Om donatorn kommer någon annanstans ifrån i Finland, kan hen övernatta på Mejlans patienthotell.

Uttagsoperationen görs under narkos. Njuren friläggs genom handassisterad tillhålskirurgi d.v.s. laparoskopi. Operationen efterlämnar oftast bara ett litet ärr.

Riskerna vid operationen motsvarar riskerna i allmänhet vid liknande operationer. Dessa är t.ex. blödning eller tillfälligt sänkt blodtryck under operationen, smärta kring operationssåret eller inflammation av operationssåret. Allvarliga komplikationer i samband med operationen är ytterst ovanliga.

Efter uttagsoperationen vårdas donatorn på sjukhus i 2–3 dagar. Efter operationen får man för att förhindra blodpropp under två veckor ett läkemedel som inverkar på blodets förmåga att koagulera. Donatorns sjukledighet varar oftast i 4–6 veckor beroende på var hen arbetar.

Inför hemresan är det bra att reservera lösa kläder som inte klämmer på magen. Förbered hemresan redan före operationen: om någon ska hämta dig eller hur du skaffar de resebiljetter som du behöver.

Återhämtningen efter operationen är individuell. Det tar 2–4 veckor för vävnaden och operationssåren att läka. Man kan börja röra sig direkt efter operationen om man inte har alltför ont. Under återhämtningen ska man undvika hård ansträngning, plötsliga rörelser och lyft. Tyngre hushållsarbete borde man undvika i fyra veckor. Fundera redan före operationen om du behöver hjälp med att städa, handla eller sköta barn.

Efter njurdonationen

Efter operationen följs donatorn upp inom specialsjukvården under resten av sitt liv. Det första kontrollbesöket är 1–3 månader efter operationen. Därefter är det uppföljning ett år efter operationen och sedan minst vart femte år.

Njurfunktionen halveras direkt efter transplantationen, men återgår ganska snabbt till ca 60–70 procent av den ursprungliga funktionen. Detta är i allmänhet tillräckligt för att uppnå normal njurfunktion utan synliga avvikelser vid sedvanliga laboratoriemätningar.

När man har återhämtat sig från själva uttagsoperationen, kan man arbeta, fortsätta med sina intressen och motionera precis på samma sätt som före njurdonationen. Prestationsförmågan återhämtar sig dock långsamt, så det lönar sig att tillåta sig själv att i lugn och ro få återhämta sig efter operationen.

A photograph of two men sitting on a rocky outcrop, looking out over a valley at sunset. The man on the left is wearing a dark blue jacket, and the man on the right is wearing a dark t-shirt and jeans. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow over the landscape. The sky is filled with soft, wispy clouds. The overall mood is peaceful and contemplative.

**När man har
återhämtat sig
från operationen,
kan man leva
ett helt normalt liv.**

Miisa har sin pappas njure

Ett par månader efter sin födelse fick Miisa diagnosen nefrotiskt syndrom av finsk typ. Miisas egna njurar togs ut och dialysbehandling påbörjades. Miisas föräldrar, Heli och Simo var båda beredda att donera sin ena njure till sin dotter. Simos njurar konstaterades ha passande vävnadstyp. Före donationen undersöktes Simos hälsotillstånd noggrant.

Miisa fick en ny njure hösten 2011, när hon var ett år gammal. Pappa Simos njure började fungera direkt efter transplantationen.

Simo har mått bra efter operationen. Njurdonationen har inte inverkat på hans liv. Smärtorna efter operationen varade inte länge och uppföljningen av hans hälsotillstånd består av blodprov med några års mellanrum.

– Jag tycker att njurdonationen var ett bra beslut och jag har inte ångrat mig en enda dag, särskilt inte då Miisa har kunnat leva ett i praktiken normalt liv efter operationen.

Miisa är nu 11 år och spelar fotboll på fritiden. Hon tycker om idrott och om att spela fotboll med kompisarna. Miisa har en hund och hon tycker om att gå ute i naturen med den. Det är möjligt att transplantatet inte håller för evigt, men än är det för tidigt att oroa sig för den saken.

Socialskydd för njurdonatorn

Undersökningar av donatorn, sjukhusvården i samband med donationsoperationen och senare poliklinisk uppföljning är avgiftsfria för donatorn.

Om du arbetar, diskutera i tid med din arbetsgivare om du kan ta sjukledigt och om det skulle kunna vara möjligt för din arbetsgivare att betala lön under ledigheten. Donatorn får sjukpenning från Fpa om hen inte får lön under sjukledigheten. Donatorer har ingen karenstid. Donationsdagpenning kan betalas för undersökningarna före operationen om donatorn är förhindrad att arbeta under större delen av dagen. Förlust av förvärvsinkomst anses drabba donator som är frånvarande från lönearbete eller arbete som företagare eller yrkesutövare i samband med operationen eller nödvändiga undersökningar i samband med donationen. Förlust av förvärvsinkomst kan drabba en pensionär om hen arbetar under pensionen.

Fpa betalar ersättning för resor till och från undersökningar och donationsoperationen. Kostnaderna är alltid kostnader orsakade av vården av den som transplanteras, så ansökan måste göras med hens personuppgifter. Om donatorn själv vill söka och

---

Diskutera i tid tidpunkten för operationen med din arbetsgivare.

---

lyfta ersättningen, måste hen ha fullmakt från mottagaren. Fpa betalar inte ersättning för undersökningar av en anonym donator och resor i samband med operationen.

Sjukhusets socialarbetare kan ge tilläggsinformation gällande socialskydd i samband med donationen. Möjlig inverkan på privata sjukförsäkringar lönar sig att fråga efter från försäkringsbolaget som beviljat försäkringen.

Diskutera i tid tidpunkten för operationen med din arbetsgivare.

Vill du samtala med andra som genomgått samma sak?

Kamratstöd kompletterar stödet från hälsovården, anhöriga och vänner. De som har gått igenom samma sak kan berätta om sina erfarenheter. Kamratstödjaren lyssnar och kan vara ett stöd i beslutsfattandet.

Genom njur- och leverförbundet kan du få en kamratstödjare som genomgått utbildning. Tilläggsinformation och kontaktblankett hittar du på www.muma.fi/vertaistuki.

Hur kan du anmäla dig som njurdonator?

Den som vill donera sin ena njure kan ta kontakt med den nationella koordinatör för levande donatorer eller nefrologiska avdelningen på det egna centralsjukhuset. Om det inte kommer fram några förhinder under det inledande telefonsamtalet, blir den möjliga donatorn kallad till läkarmottagningen.

Om du är intresserad av att donera kan du ta kontakt med de nationella koordinatörerna för levande donatorer oberoende av var i Finland du är bosatt. Koordinatorerna arbetar på HUS sjukhus i Helsingfors.

munuaisluovutus@hus.fi

Taru donerade en njure till sin kompis

Det fanns ingen lämplig njurdonator i Samis familj. Hans läkare bad honom att fundera över om det skulle kunna finnas någon möjlig donator bland hans kompisar. Sami tyckte att tanken kändes omöjlig; hur skulle han kunna fråga något sådant. Han berättade ändå om saken för sin vän, som visade sig direkt vara beredd att bli donator. Vännerna hade dock oförenliga blodgrupper. Efter detta publicerade vännen med Samis tillstånd en Facebook-uppdatering, där hon frågade efter en möjlig donator i kompisakretsen. Taru läste den gemensamma vännens inlägg, och svarade Sami redan nästa dag att hon var beredd att genomgå undersökningar och donera sin ena njure.

Ungefär ett halvår senare hade alla undersökningar som hör till donationen genomförts och Sami och Taru fick meddelande om datum för operationen. Tillsammans reste de till transplantationsoperationen i Helsingfors. Ingreppet och tiden efter operationen gick bra för båda två.

Kompisarna har utvecklat en djupare vänskap, och under återhämtningen har de varit ett utmärkt stöd för varandra. Sami har redan en kort tid efter operationen märkt att han har mycket mera energi. Tröttheten som hörde till sjukdomen under den sista tiden är nu borta. För Taru har det varit fint att följa hur Sami har återhämtat sig.

Taru har ett enkelt svar på frågan varför hon har donerat sin ena njure till sin vän. "Därför att jag kan, så varför inte."

Njurdonation från en levande donator

- + En frisk människa kan donera sin ena njure till en anhörig, en närstående, en vän eller en okänd person.
- + Njurdonation är tryggt för en person som undersökts noggrant. Komplikationer i samband med donationen är ytterst ovanliga.
- + Njurdonation grundar sig alltid på frivillighet och en vilja att hjälpa sin nästa.
- + Njurfunktionen halveras direkt efter operationen, men ökar snabbt till ca 60–70 procent av den ursprungliga funktionen.
- + När du har återhämtat dig från donationsoperationen, kan du leva ett helt normalt liv.
- + Njurdonation är en möjlighet att förbättra livskvaliteten och prognosen för din närstående.
- + Den som får transplanterat från en levande donator får en dokumenterat frisk njure.
- + Prognosen för transplanterat från en levande donator är bättre än transplanterat från en hjärndöd donator.
- + Om du vill bli njurdonator, kontakta njurenheten på ditt eget centralsjukhus eller nationella koordinatören för levande donatorer.

Njur- och leverförbundet

Njur- och leverförbundet stöder de insjuknade och transplanterade och deras närmaste. I föreningen kan man träffa andra som gått igenom samma sak. Till förbundet hör 18 medlemsföreningar med över 6000 personmedlemmar.

Vem som helst som är intresserad av verksamheten kan bli medlem.

Medlemskap är bästa sättet att understöda förbundets verksamhet och målsättningar.

Kunskap

Att anpassa sig till sjukdomen kräver kunskap och att lära sig nya saker.

Förbundet förmedlar tillförlitlig kunskap om njur- och leversjukdomar och om vården av dessa samt organtransplantationer. Förbundet sprider kunskap om de insjuknades situation och minskar fördomar.

Hopp

Förbundet förmedlar kamratstöd och möjlighet att dela erfarenheter.

Frivilligverksamheten förbättrar ens eget samt de närståendes välbefinnande och skapar samhörighet. Föreningen erbjuder vänskap och en plats för verksamhet under stora omställningar i livet.

Stöd

I och med den förändrade livssituationen behövs nya sätt att klara av vardagen.

Förbundet stöder rehabiliteringen, ordnar anpassningskurser och ger råd om socialskydd. Förbundets rekreationsevenemang förenar nytta med nöje.

Bli medlem

Som medlem i förbundets medlemsförening kan du träffa andra som gått igenom samma sak och delta i trevlig verksamhet. Kom med redan idag på adressen www.muma.fi/liity.

Njur- och leverförbundet
Banmästargatan 7A, vån 7
00520 Helsingfors
050 3415 966 (kl 10–14)
www.muma.fi
www.elinluovutuskortti.fi

 munuaisjamaksaliitto
 MunuainenMaksa
 munuainenmaksa
 munuaisjamaksaliitto

Munuais- ja maksaliitto
NJUR- OCH LEVERFÖRBUNDET